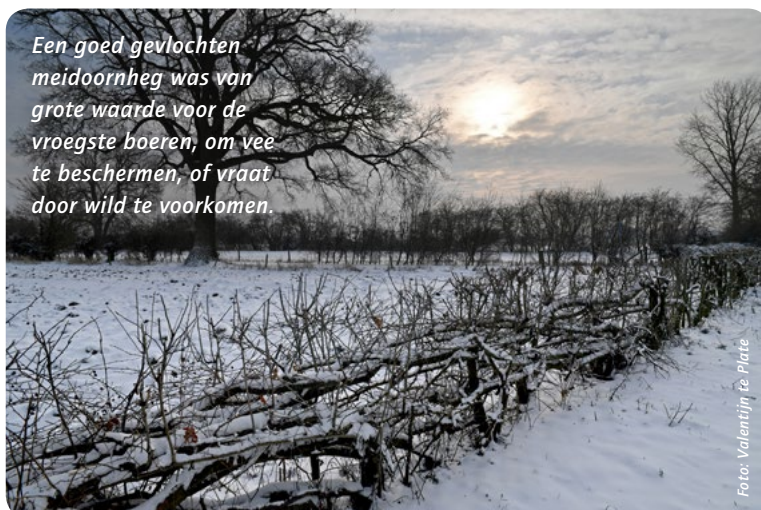




*In het doolhof van heggen liggen  
verschillende poelen: onmisbare  
landschapselementen voor amfibieën in  
het agrarische cultuurlandschap.  
Tientallen poelen worden komende jaren  
hersteld of nieuw aangelegd door de VNC  
in het project Poelen.nu.*

## De meidoorn in het cultuurlandschap

De meidoorn, ook wel haagdoorn of steendoorn genoemd, hoort tot de rozenfamilie. In onze streken komt ze in drie soorten voor: de eenstijlige (met één stamper per bloem), de tweestijlige (met twee stampers) en de koraalmeidoorn (met koraalachtig, grillig, diep ingesneden blad). De naam meidoorn is uitstekend gekozen. De struik, die niet hoger wordt dan 6 meter, bloeit in mei, draagt takken met veel doorns en werd veel gebruikt in hagen als afscheiding.



*Een goed gevlochten  
meidoornheg was van  
grote waarde voor de  
vroegste boeren, om vee  
te beschermen, of vraat  
door wild te voorkomen.*

*IJzige meidoornbessen.*



### Vlecht en snoeiwerk

Voor de mens, in een tijd dat hij nog meer *met* dan *tegen* de natuur werkte, was de meidoorn een goed benutbare struik. Met name de vroegste boeren (in onze streken waren dat Kelten of

Germanen) verzamelden in de bossen deze gewilde struiken om er hun landerijen en vee mee te omringen. Ze hadden in hun omgeving gezien dat langs de randen van bossen hele dichte zomen van deze doornige struiken weer



VERENIGING NEDERLANDS  
CULTUURLANDSCHAP







Foto: Valentijn te Plate

*De tweestijlige meidoorn heeft twee stampers.  
Maretak, als verstekeling in de heg.*



Foto: Valentijn te Plate

stand boden aan de wilde runderen en paarden van buitenaf. Met een dichte aanplant van meidoorns en goed vlecht- en snoeiwerk kon in een paar jaar tijd een heg worden gerealiseerd die, mits goed en dicht gevlochten, het vee beschermde. Ook veel vraat van wild kon zo voorkomen worden. Het duurde niet lang of de meidoorn werd tot heilige boom betiteld.

### Bijgeloof

De meidoorn zou, aangeplant aan weerszijde van de toegang tot akker of weide, het gewas en vee beschermen. Volgens Iers bijgeloof herbergden eenzame meidoorns in duin of moeras elfen of geesten. Zo liep de

aanleg van de nieuwe weg tussen Limerick en Galway tien jaar vertraging op door een verbeterde strijd om de meidoorn.

### Heilig verklaard

Germanen en Kelten beschouwden de meidoornstruik en -boom al als heilig, maar in het Engelse Glastonbury spant de 'holy thorn' de kroon wat heiligheid betreft. Deze meidoorn is een nazaat van de oorspronkelijke uit Palestina afkomstige meidoorn. Jozef van Arimathea (de man die zijn graf afstond voor Jezus nadat deze gekruisigd was) zou na zijn bekering tot het Christendom op de vlucht zijn geslagen voor vervolging en naar Engeland zijn ontkomen. Aan de kust van Somerset ging hij aan land met zijn wandelstok van meidoornhout. Daar stichtte hij, naar het verluidt, een klooster op de plek waar zijn wandelstok in de grond vastklonk en wortel schoot. De meidoorn die zo ontloek, bloeide sedertdien met Pasen en met Kerstmis. Een eigenschap die ook de nakomelingen van de heilige doorn ten deel viel en nog steeds valt. Elk jaar sturen de monniken van Glastonbury een twijg van de holy thorn naar Buckingham Palace als kerstgroet aan de majesteit, die de bloeiende twijg naar verluidt op haar kerstdinertafel zet.



*Glastonbury Thorn in de tuin van de oude abdij.*



Foto: Valentijn te Plate



Foto: Valentijn te Plate

*De meidoorn bloeit in mei.*

### Van maretak tot penseelkever

Maar wie de meidoorn beschouwt in zijn dienstbare samenwerking met de vroege boeren ter verdediging van have en goed, komt de biologische rijkdom op het spoor die zich innig met de meidoorn verbonden heeft. Juist wanneer de meidoorn dicht en kort gehouden wordt, kunnen tussen de wirwar van doornige takken en dicht loof, vogels zoals kneutjes, barnsijsjes, putters en goudvinken hun nesten bouwen. Het zijn precies de doorgeschoten wilde takkenbossen van slechtonderhouden hagen die voor dit kleine broedvolkje gevaarlijk zijn. Bij voorjaarsbuien met rukwinden slaan de takken wild om zich heen, zo de jongen aan hun doorns spietend.

De hoog uitgroeide hagen die van onderkaal zijn, bieden ruimte aan houtduiven en eksternesten. Het vee dat schaduw of beschutting zoekt tegen striemende regen- en hagelbuien laat er van alles lopen, van urine tot koeienflatsen. Daardoor komt het onder zo'n uitgroeide haag tot brandnetels; soms het onderkomen voor een luid zingende nachtegaal. Een fraai netwerk van heggen met onbespoten weides en akkers levert de biotoop voor grote en kleine insecten, waarop de grauwe klauwier helemaal los kan gaan.

*In de herfst kleuren de heggen rood van de meidoornbessen.*



Foto: Valentijn te Plate

*Hop, haagwinde en heggenrank kunnen in de meidoornheg weelderig tieren.*

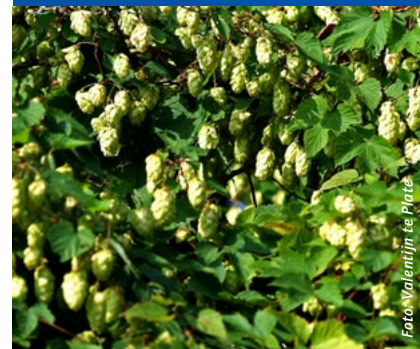


Foto: Valentijn te Plate



Foto: Valentijn te Plate

Insecten die de meidoorn als levensbron hebben (en dat zijn er heel wat) dragen niet zelden ook de naam van de struik. Denk maar aan namen als meidoornstippelmot, meidoornvouwmot, meidoornspanner, meidoornmot, bastaardsatijnvlinder, koningspage, meidoornkielwants, meidoornhaantje, penseelkever en groene appeltakluis. Er zijn ook woekeraars die de meidoorn langs de maas overtrekken met hun ranken, bloemen en bladeren: de hop, de heggenrank, de hagewinde, de kamperfoelie, de braam en de klimop bijvoorbeeld kunnen in de heggen weelderig tieren. Op de kalkgrond kruipt soms zelfs een maretak bij de heg als verstekeling aan boord. De meidoorn: een struik die al miljoenen jaren bestaat. En nog miljoenen jaren zal blijven bestaan, uiteindelijk deel uitmakend van de wouden, die ooit onze beschaving zullen toedekken. Een niet ondenkbeeldig scenario.



## De Groen Blauwe Rijn Alliantie

De VNC neemt deel aan het grensoverschrijdend INTER-REG-project 'De Groen Blauwe Rijn Alliantie'. Binnen dit project, waarin de VNC samenwerkt met zowel Nederlandse als Duitse partners, zijn wij verantwoordelijk voor de aanleg van zogenaemde 'stepping stones': verblijfplaatsen ter bevordering van de migratiemogelijkheden van aquatische diersoorten, zoals otters, oeverzwaluwen en ijsvogels. Afgelopen najaar hebben we in het uiterwaardengebied van

de Waal ten oosten van Nijmegen een belangrijke stepping stone gerealiseerd; daar zijn naast een kunstmatige otterverblijfplaats (een 'otterholt') tevens een omvangrijke oeverzwaluwwand en een wand voor ijsvogels aangelegd.

Foto's: Peter Ceelen



## Kerstactie 2019: meer maatregelen voor insecten!

Over enkele dagen ontvangt u post over onze Kerstactie 2019. De huiiveringwekkende achteruitgang in aantallen insecten zal u niet ontgaan zijn. Daarom zal uw extra gift voor de Kerstactie ingezet worden voor verschillende initiatieven om vele insecten te helpen een geschikte leefomgeving te bieden. Zo zorgen we samen voor een gevarieerd en levend landschap, boordevol biodiversiteit. Wij hopen dat u ons hierbij wilt ondersteunen!





In het Solarpark De Kwekerij bij Hengelo is voldoende ruimte tussen de panelen ten behoeve van flora en fauna.

Toch dient het probleem aangepakt. En rap ook, willen we de schade nog binnen de perken houden. Een wereldwijde en strak gecoördineerde, doordachte aanpak is nodig. Voorop moet staan dat we op tijd alles op z'n plek hebben en krijgen, zonder onnodige verspilling van nog meer grondstoffen, natuur en waardevolle landschappen en landbouwgronden. Voor het behoud van stabiliteit en armoedebestrijding en het tegengaan van woestijnvorming is het gunstig als bij de energietransitie meteen de eerlijke verdeling van welvaart meegenomen wordt.

In Nederland werken 355 gemeenten regionaal samen in zogenoemde RESsen (Regionale Energiestrategieën). Er is nadrukkelijk gekozen voor deze bottom-upbenadering als oplossing voor dit immense wereldwijde probleem. Met de ernstige schaduwzijden van deze benadering, wanneer dit probleem niet afdoende onder ogen wordt gezien en niet op tijd wordt voorkomen, is geen rekening gehouden in de werkopdracht aan de gemeenten en de RESsen. Was dat overigens wel gebeurd, dan zouden zij noch de benodigde kennis hebben, noch het overzicht van de wereldwijde legpuzzel waar de inspanningen van ons land in passen. Evenmin zouden ze kunnen beoordelen of die inspanningen wel voldoende zijn en of ze niet onevenredig veel schade berokkenen aan de natuur en haar hulpbronnen. Zuinig gebruik van grondstoffen voor bijvoorbeeld windmolens of zonneparken speelt geen enkele rol bij de thans in Nederland gemaakte keuzes. Een wereldwijd beeld van de consequentie van ons handelen staat niet op ons netvlies. Er is geen plan A en, wanneer nodig, ook geen plan B.

## Niet stunten met de toekomst

Domme keuzes laten de energietransitie ten koste gaan van natuur en landschap. De implicaties van de klimaatverandering voor de mens worden steeds dreigender en het zoeken naar snelle oplossingen steeds nijpender. Immers, minstens de helft van de mensheid ruikt voor het eerst aan onze welvaart en laat zich niet van de wijs brengen daar van af te zien omwille van de (met name door het rijke westen veroorzaakte) klimaatverandering.

Tot nu toe hebben we één advies gevonden dat boven onze eigen sores uitstijgt en een plan ontvouwt dat de meeste van de hierboven genoemde problemen en dilemma's lijkt op te lossen. Het rapport *Solar Power to the People*, opgesteld door Ad van Wijk, Els van der Roest en Jos Boere is in ieder geval de moeite van het lezen waard. Het meest hoopgevende is wel dat er geen energietekort is op aarde; zon en wind leveren per dag meer energie op dan de mensheid in een jaar gebruikt. We benutten die alleen volstrekt onvoldoende, en missen de opslagcapaciteit en de dragers om deze te verplaatsen. Batterijen zijn zwaar, vooral in vliegtuigen en schepen, en hebben weer een grondstofgebruik dat een wissel trekt op bergen en wouden. Op waterstof kan men rijden, koken, vliegen, varen en hoogovens stoken, maar dan moet het wel groots geproduceerd worden op plaatsen waar dat grootschalig en onuitputtelijk kan.

Nog los van dit vraagstuk en de oplossingen is het cultuurlandschap niet gebaat bij de Nederlandse bottom-upbenadering. Neem bijvoorbeeld een gemeente in het Groene Hart of een stad als Leiden; alles in het buitengebied van zo'n gemeente is weidevogelgebied of nationaal landschap. Dan kan het niet anders dan dat het aangetast wordt, of er moeten kromme dingen bedacht worden, zoals grutto's onder zonnepanelen, zonder de geringste clou of dat ooit gaat werken.

Het beste zonnepark ligt in Gelderland, bij Hengelo. Daar is een goede mix gemaakt tussen panelen en ruimte daartussen ten behoeve van flora en fauna. Het is een bezoek waard, maar de bezoeker dient zich wel te realiseren dat er van dat soort parken 14.000 nodig zullen zijn (samen 102.000 hectare) om alleen maar in het stroomge-

bruik van de Nederlandse huishoudens te voorzien. En dat stroomverbruik is slechts 8% van de CO2 die ons land moet compenseren... Wethouders en gedeputeerden verzuchten dat windmolens en zonnepanelen zo moeilijk plaatsbaar zijn. In het ene gebied mag het niet vanwege omwonenden; ergens anders mag het niet vanwege de natuur, het landschap, de veiligheid of om welke andere reden ook. De keuze om groots en meeslepend ergens een heel groot park aan te leggen en de rest van een provincie of nationale parken en landschappen te ontzien, haalt het niet bij de opgetuigde RESsen, met talloze bureautjes voor de communicatie, de ecologie, de landschapsarchitectuur en alle wind- en zonnebedrijven. Zij hebben baat bij de versnipperde trage beleids- en besluitvorming binnen RESsen en hebben ook direct baat bij het geld dat eraan verdiend kan worden. In de ogen van deze RESsen-begeleidende bureaus moet alles bij voorbaat bespreekbaar zijn, dus ook wind- of zonneparken in natuurgebieden, nationale parken en landschappen.

De werkelijkheid is dat in weerwil van wat het kabinet, de Tweede Kamer en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland voor ogen hebben, de zonneparken en in mindere mate ook de windparken in waardevol landschap en beschermde gebieden worden gepland en de daken leeg blijven. Of, nog gekker, dat stadslandbouw wordt bedreven op platte daken en dat zonneparken worden aangelegd op landbouwgrond buiten de steden.

Onze vereniging heeft er een hele dobber aan, en tegelijkertijd willen we zeker niet weggezet worden als tegenkracht tegen een waarachtige snelle en verantwoorde energietransitie. Dat is soms laveren, maar toch vooral koers houden, recht door zee.

# Droogte in waterland

## Tweede droogteperiode

Het oosten en midden van ons land hebben dit jaar voor het tweede jaar op rij last gehad van ernstige droogte. Laag peil in de rivieren bemoeilijkt de binnenscheepvaart en 'draineerde' de aangrenzende natuurgebieden in uiterwaarden, polders en kommen. Beken vielen droog, sommige voor het eerst sinds mensenheugenis. Plagen in bossen grepen ook hun kans tijdens de droogte, waardoor bomen in sommige bosgebieden massaal het loodje legden.

Optimisten benoemen kansen voor zilte teelten van bijvoorbeeld lamsoor en zeekraal en de komst van droogte- en warmteminnende soorten. 'Pessimisten' zien de sterfte van soorten en de ineenstorting van ecosystemen. Het probleem is natuurlijk dat er heel veel ellende door elkaar heen speelt, van stikstof tot verzuring en sterfte van insecten, bodemleven en schimmels, waardoor sowieso niks meer normaal lijkt te functioneren.

## Hoezo natuur?

Daar komt dan nog bij dat de natuur versnipperd ligt opgeborgen in natuurgebieden, omringd door stedelijk of agrarisch vijandig gebied. De onnatuurlijkheid wordt nog eens versterkt door de waterhuishouding. In dit land van pompen en gemalen is 99% van de natuurlijke waterlopen gekanaliseerd, bedijkt, gestuwd of afgedamd in het belang van scheepvaart en landbouw.

De natuur in ons land wordt ook steeds meer geconfronteerd met exoten en exotische ziektes. Merels sterven, net als essen, iepen, eiken en kastanjes. Amerikaanse zoetwaterkreeften verwoesten onze inheemse kreeft met ziektes waartegen deze niet bestand is. Rivieruiterwaarden en beekdalen vullen zich met Chinese springbalsemien, duizendknoopsoorten en reuzenbereklaauw. Chinese lieveheersbeestjes, ontsnapt uit de kassen waar ze werden ingezet voor biologische bestrijding, verdringen inheemse lieveheersbeestjes. Amerikaanse wantsen, Zuid-Amerikaanse halsbandparkieten, tijgermuggen, roodwangschildpadden, honderden soorten van andere continenten die hier nooit uit zichzelf hadden kunnen komen, reizen mee aan scheepsrampen, in ballasttanks, fruit, planten en tegenwoordig ook door droogte, opwarming en dergelijken als gevolg van een veranderend klimaat.

Door de droogte zijn dassen zijn in gewicht sterk achteruitgegaan, aldus de dassenwerkgroep Noord-Brabant. Ze worden ook meer dan normaal gedood in het wegverkeer, want ze moeten vaker verder van huis om voedsel te zoeken.



Foto: Jaap Dirkmaat

Ongeschonden ecosystemen bestaan hier allang niet meer. Als nu extreme droogte toeslaat, kan dat wel degelijk de nekslag zijn voor soorten die hadden overleefd als hun leefgebied nog groot genoeg was geweest en niet belast met stikstof of pesticide. Veel soorten verdwijnen uit drooggevallen beeksystemen: het voortbestaan van de beekprik en de laatste zoetwaterkreeften hangt aan een zijden draadje.

Maar ook soorten als egels en dassen, met wormen en slakken als hoofdmenu, hebben het moeilijk. Dassen zijn in gewicht sterk achteruitgegaan, aldus de dassenwerkgroep Noord-Brabant. Met name de vrouwtjesdassen, die hun jongen langer dan normaal moeten zogen omdat er geen worm bovengronds te vinden is, worden snel magerder en vaker gedood in het wegverkeer. Logisch, want ze moeten verder van huis om hun eigen conditie op peil te houden. Het kan niet anders of de jonge aanwas lijdt hieronder, waardoor de gunstige ontwikkeling van de dassenpopulatie van de laatst decennia weer onder druk zal komen te staan.

Grote droogte die jaren voortschrijdt, is in feite gewoon een extra stressfactor voor een al gehavende natuur.



Plagen teisterden bosgebieden tijdens de droogte. Deze prachtige walnotenboom heeft de droge zomer niet overleefd...

Foto: Jaap Dirkmaat





Foto: 123RF

De geelgors was ooit een veelvoorkomende vogel in het Maasheggengebied. De laatste jaren verdwijnt hij echter snel uit het landschap. In tegenstelling tot het noordoosten van ons land, waar de geelgors zelfs in aantal is toegenomen, nemen de aantallen in de Maasheggen de laatste vijftien jaar heel snel af. Dat heeft te maken met het feit dat de geelgors zowel graan als insecten nodig heeft.

## Vogelakkers: hoe krijgen we de geelgors weer tussen de Maasheggen?

### Het Collectief Delta-plan landschap

Agrarisch natuurbeheer is een belangrijke financiële drager van landschapsbeheer in Nederland. Vanaf 2016 geldt het nieuwe stelsel Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Nieuw in dit stelsel is dat individuele boeren geen subsidie meer kunnen krijgen, maar alleen groepen van boeren, verenigd in een zogenaamd Collectief. Eind 2014 heeft Vereniging Nederlands Cultuurlandschap samen met Stichting Werkgroep Grauwe Kiekdief en het Louis Bolk Instituut de Coöperatieve Vereniging Collectief Deltaplan Landschap U.A. opgericht. Ruim 50 kilometer heg is inmiddels door het Collectief onder duurzaam beheer gebracht.

De heggen worden beschermd door aan beide kanten een strook van zes meter breed vrij te houden, waar niet gespoten of gemest mag worden. Zo ontstaat er een kruidenrijke zoom om de heg. Sinds de start van het Collectief is het aantal deelnemende boeren ruim verdubbeld tot 33. De deelnemers worden steeds meer betrokken bij de projecten. Zo ook bij de dit jaar gestarte 'vogelakkers', die aangelegd zijn voor de geelgors.

Om de stand van de geelgors weer op peil te krijgen is het Collectief Deltaplan Landschap in 2018 begonnen met de aanleg van de eerste vier vogelakkers op diverse locaties in de Maasheggen. Deze akkers zijn zo ingericht dat de geelgors hier optimaal gebruik van kan maken.

Het aanleggen van vogelakkers is een idee van Grauwe Kiekdief-Kenniscentrum Akkervogels. Dit kenniscentrum heeft veel ervaring met vogelakkers door heel Nederland, maar nog niet op de rijke kleigrond van de Maasheggen. Samen met een aantal akkerbouwers die meedoen in het Collectief en op basis van de informatie van het Kenniscentrum hebben we een eigen variant ontwikkeld, speciaal voor de geelgors in de Maasheggen. Onze eigen vogelakkertjes zijn zo bedacht dat ze passen in het kleinschalige karakter van de Maasheggen. Dat wil zeggen dat ze maar een paar hectare groot mogen zijn. En rondom de vogelakker hoort altijd een heg. De geelgors broedt namelijk in die heggen – van april tot en met augustus.

De vogelakker bestaat afwisselend uit:

- **Een strook met luzerne en rode klaver**  
Luzerne is een ideaal gewas omdat het weinig last heeft van vervelende insecten en een positief effect heeft op de bodem, waardoor deze meer structuur krijgt. De luzernestrook wordt tweemaal per jaar gemaaid; anders wordt de luzerne te houtig en ruig. Tussen de luzerne zitten veel insecten die als voer dienen voor jonge geelgorzen. Daarnaast wordt de gemaaide luzerne gebruikt als eiwitrijk veevoer.
- **Een strook, ingezaaid met een mengsel van grassen, granen en kruiden**  
De stroken met het granenmengsel bevatten zaden die 's winters dienen als voedsel voor de geelgors. Ook bieden ze beschutting voor de vogels als ze worden aangevallen door bijvoorbeeld sperwers. Het granenmengsel blijft in de winter namelijk staan.



Foto: Lars van Peijl

Een vogelakker bestaat uit afwisselend stroken met luzerne/rode klaver en stroken met een mengsel van grassen, granen en kruiden.

## De toekomst

Elke pen zal wel bot geschreven zijn over stikstof, maar toch waag ik mij er nog een keer aan. En dan ga ik het niet hebben over de oorzaken, de gevolgen voor de natuur en de volksgezondheid.

### Ingeklonken Malieveld

Ook ga ik hier zwijgen over de verstikkende discussie over wie nu de meeste stikstof uitstoot: de vlieggrage stedelingen of de veeboeren, de stadsmens of de plattelanders. Het Malieveld is vertrapt, verzakt en ingeklonken door alle protesten van boeren, klimaatactivisten, bouwondernemers en aannemers, delfstoffenwinners en baggeraars. Er is heel wat zin en onzin uitgezonden in de media en weinig waarheidsvinding toegepast. Verwarring alom.

Het probleem, al vanaf begin jaren negentig bekend en sindsdien alleen maar omvangrijker en nijpender geworden, is vanwege een gerechtelijke uitspraak ineens allesbepalend geworden. Toch ga ik het ook niet hebben over ernstig falend overheidsbeleid.

### Kerosine

De toekomst, daarover ga ik het wel hebben. Want stel, het probleem gaat opgelost worden, en dit keer niet met een houtje-touwtje-oplossing; wat gaat er dan gebeuren? Al moet de kerosine gehalveerd, getaxeerd en vervangen worden door waterstof, ook daar ga ik het niet over hebben.

Men zal de landbouw niet ongemoeid laten, ervan uitgaande dat vliegverkeer en zware industrie niet of volstrekt onvoldoende worden aangepakt. Als de veestapel aan snee komt, zou het dwaas zijn te volstaan met

koeien, varkens en kippen tellen en kijken waar de natuurgebieden liggen.

Relevantere vragen zijn: wat voor boeren willen we in de toekomst, en hoe moeten die ons land bewerken? Welke behandeling willen wij dat ze onze bodem, de dieren en het grondwater geven? Mag er nog iets op het land leven of mag dat land doodgespoten worden ten behoeve van luxeartikelen die je niet kunt eten, zoals gladiolen of lilyteelt?

### Tweede exportland

Laten we het aan de markt over? De markt die ons wijsmaakt dat wij erom hebben gevraagd ons voedsel te bespuiten, omdat wij consumenten geen vlekje op de appels willen hebben. Dat wij wit kippenvlees en rood rundvlees willen. Dat wij gek van woede worden als een komkommer krom is. Dat wij massaal naar het Malieveld zullen trekken wanneer wij een eerlijke prijs voor ons voedsel zouden moeten betalen. Dat wij willen dat alles in dit land wat mooi en natuurlijk is, geofferd wordt, zodat we het tweede exportland van landbouwproducten zijn en blijven, direct na de VS.

Een weldenkend mens wil gezond voedsel. Voedsel dat hij niet hoeft te wassen of te boenen uit angst voor gif. Voedsel waarbij hij zich niet hoeft af te vragen of het vlees nu van een kip is of van een kalkoen, en of het nu wel of niet het keurmerk 'beter leven' of 'biologisch' heeft. Vlees van dieren die geléefd hebben voor hun dood, naar hun aard gehouden zijn, de zon op hun huid gevoeld hebben, en de wind door haren en veren.

### Eigen mest en voer

Een weldenkend mens wil niet horen dat omwille van zijn voedsel wouden worden gekapt

of dat anderen honger leiden of worden uitgebuit. Wij zouden willen dat het gesleep met dieren en spullen over de aarde een halt wordt toegeroepen.

Dat betekent dat boeren op hun land hun eigen mest gebruiken en voor hun vee hun eigen voedsel verbouwen. En dat, als er al iets geruild wordt, dit gedaan wordt met de burens of met de burens van de burens, en niet met een ander continent.

Weet u waar ik, bij de oplossingen van nu, omwille van de stikstof en Natura 2000-gebieden, zo bang voor ben? Dat de minister, het kabinet en de provincies – onder druk van de bouwers, de aannemers, de delfstofwinners, de baggeraars, de woningzoekenden, de zware industrie, de luchthavens, de wegenbouwers en de woningcoöperaties, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en tot slot de agrobédrijven en de megaveebedrijven – juist die boeren zullen treffen met wie een weldenkend mens verder had gewild, al dan niet in de buurt van natuurgebieden.

Het zou weer typisch Nederlands zijn om de problemen niet op te lossen, maar slechts wat cosmetische ingrepen te plegen. Of, zoals een minister van Landbouw ooit zei: 'We hebben die veertig procent boeren nodig die het landschap en de natuur nog verweven met hun bedrijfsvoering, als façade waarachter de hardcore landbouw schuil gaat. Misschien kunnen we met de kaasschaaf die veertig procent terugsnijden naar twintig?' Wees waakzaam en adopteer je eigen goeie boer zolang het nog kan.

Jaap Dirkmaat,  
directeur



### Samenwerking met boeren als succesfactor

Het succes van een vogelakker staat of valt met de betrokkenheid van boeren in het gebied. Het vergt niet alleen ecologische kennis, maar ook landbouwkundige ervaring. Wanneer moet je zaaien? Hoe zorg je ervoor dat de onkruiddruk laag blijft zonder landbouwgif te gebruiken? Hoe kan de grond het beste de winter in? Uiteindelijk is een vo-

gelakker een landbouwproduct. De akker moet worden ingezaaid en gemaaid, net als een perceel tarwe. De eerste vogelakkers zijn in augustus voor het eerst gemaaid. Volgend jaar komen er nog eens vier vogelakkers bij. Hoewel deze vogelakkers speciaal zijn bedacht voor de geelgors, profiteren talrijke andere diersoorten (vogels, insecten, vlinders en kleine zoogdieren) natuurlijk wel mee. Ook hopen we hier patrijzen tegen te komen.



Bloeiende vogelakker, bij het klooster van Sint Agatha.

Foto: Lars van Peijl



## Landschapmuseum: gesloten voor de winter en terugblik vrijwilligersuitje



Foto: Valentijn te Plate

**Sinds 1 november jl. is ons Landschapmuseum in Beek-Ubbergen weer gesloten voor het winterseizoen. Ook dit jaar hebben wij weer veel geïnteresseerde bezoekers mogen ontvangen.**

Onze bevlogen vrijwilligers hebben hen weer met veel enthousiasme verteld over onze vereniging en waar wij voor staan. Daarvoor zijn wij hen dankbaar. Hun betrokkenheid bleek eens te meer uit de grote opkomst bij ons recente halfjaarlijkse vrijwilligersuitje, waarbij ook de vrijwilligers van de miniatuurlandschappen en de restaurateur-vrijwilligers aanwezig waren. Tijdens de excursie naar de Friese Wouden vertelde directeur Jaap Dirkmaat over de geschiedenis van dit bijzondere landschap. Ondanks het druilerige weer was het een geslaagde en gezellige dag. Aan alle vrijwilligers nogmaals hartelijk dank voor jullie aanwezigheid!



Foto: Roel Strik

## Meters maken met de groenploeg van de VNC

Voor de groenploeg van de VNC is het drukke winterseizoen in volle gang. Zo krijgen bijvoorbeeld de heggen in eigendom van de gemeenten Gennep, Mook en Middelaar en Boxmeer (ruim 45 kilometer) weer hun jaarlijkse onderhoudsbeurt. Ook knipt onze groenploeg deze winter zo'n 50 kilometer heggen van het Collectief Deltaplan Landschap.

Maar ook kleinere projecten hebben onze aandacht, zoals het beheer van hoogstamfruitbomen in eigendom van Stichting Twickel. Daar snoeien we op verschillende locaties: bij Aerdt, Doesburg en Ellecom. Bij jonge bomen is de snoei gericht op het verkrijgen van een goede kroonvorm, de zogenaamde vorm- en begeleidingssnoei. De snoei van oude bomen richt zich primair op instandhouding. Als bomen langere tijd niet gesnoeid zijn, dan groeien de kronen dicht. Door takken weg te nemen kan er weer licht in de kroon vallen en dat bevordert de vitaliteit, vruchtzetting en afrijping.

## Landschappelijk digitaal

Krijgt u teveel papieren post maar wilt u ons ledenblad wel blijven lezen? Als lid van de VNC kunt u er ook voor kiezen de Landschappelijk digitaal te ontvangen. Stuur hiervoor een mail naar [info@nederlandscultuurlandschap.nl](mailto:info@nederlandscultuurlandschap.nl).

## Stap over op incasso

Mogelijk betaalt u uw jaarlijkse contributie per acceptgiro. Als u wilt kunt u uw contributie ook per automatische incasso aan ons overmaken. Dat scheelt weer tijd en papier! Mail hiervoor naar [info@nederlandscultuurlandschap.nl](mailto:info@nederlandscultuurlandschap.nl).

## Bekijk onze video's

Volgt u ons al op YouTube? Daar vindt u namelijk al onze video's, zoals vlogs van Jaap Dirkmaat, Icoonlandschappen en allerlei mooie dronebeelden van Nederlandse cultuurlandschappen. Kijk voor meer informatie op [nederlandscultuurlandschap.nl/video](http://nederlandscultuurlandschap.nl/video).



## Groene vingers gezocht!

De VNC is op zoek naar nieuwe vrijwilligers voor de miniatuurtuinen van ons Landschapmuseum! Het is rustig en gezellig werk in een prachtige omgeving in Beek-Ubbergen bij Nijmegen.

Lijkt het je leuk om mee te helpen onze unieke landschappen op miniatuurformaat te onderhouden? Neem dan contact op met Charlotte Witte, via [cwitte@nederlandscultuurlandschap.nl](mailto:cwitte@nederlandscultuurlandschap.nl) of 024 684 22 94.

Wij worden gesteund door

